

QURILISHDA SIFATNI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI

Komilov Feruz Qilichbek o‘g‘li

Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti

“Biznesni boshqarish” kafedrası doktoranti

E-mail: feruzkomilov19@mail.com

Annotatsiya

Maqolada qurilish-montaj ishlarining samaradorligini oshirish va sifatini ta’minlash masalalari kompleks tarzda ko‘rib chiqilgan. “Sifat” kategoriyasining iqtisodiy mazmuni turli ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Qurilish sohasining o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda sifatni boshqarishning optimal darajasi asoslab berilgan. Sifat va samaradorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik ilmiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so‘zlar: sifat, samaradorlik, qurilish, sifat menejmenti, raqobatbardoshlik, ISO standartlari

Аннотация

В статье всесторонне рассматриваются вопросы повышения эффективности и обеспечения качества строительно-монтажных работ. Экономическое содержание категории «Качество» анализируется на основе различных научных подходов. Обосновывается оптимальный уровень управления качеством с учетом специфики строительной отрасли. Также научно уточнена взаимосвязь между качеством и эффективностью.

Ключевые слова: качество, эффективность, строительство, управление качеством, конкурентоспособность, стандарты ISO

Abstract

This article comprehensively examines issues of improving the efficiency and quality assurance of construction and installation work. The economic content of the "Quality" category is analyzed using various scientific approaches. The optimal level of quality management is substantiated, taking into account the specifics of the construction industry. The relationship between quality and efficiency is also scientifically clarified.

Keywords: quality, efficiency, construction, quality management, competitiveness, ISO standards

KIRISH

Samaradorlik va sifat qurilish sanoatining asosiy rivojlanish omillari hisoblanadi. Ushbu ko‘rsatkichlar qurilish loyihalarining natijadorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va yakuniy mahsulotning iste‘mol qiymatini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Qurilish sohasida sifat va samaradorlikni uyg‘un holda rivojlantirish milliy iqtisodiyot barqarorligini mustahkamlash va tarmoqning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash mahsulot sifatini yaxshilash bilan bevosita bog‘liq. Yuqori sifat darajasi qurilish jarayonida yuzaga keladigan ortiqcha xarajatlarning oldini olish, ishlarni belgilangan muddatda

bajarish va obyektlardan samarali foydalanish imkonini yaratadi. Shu jihatdan sifatni oshirish iqtisodiy natijalarni yaxshilashning muhim omili sifatida qaraladi.

Mahsulot sifati bozorda ustunlikka erishish va barqaror talabni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Qurilish sohasida ham obyekt sifati investitsiya jozibadorligini oshiradi, buyurtmachilar ishonchini mustahkamlaydi va foydalanish jarayonida samaradorlikni ta'minlaydi. Shu sababli qurilish tashkilotlari faoliyatida sifatni boshqarish tizimini izchil rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Qurilish mahsulotlarining raqobatbardoshligini ta'minlash sifatni boshqarishda tizimli yondashuvni talab qiladi. Sifatni boshqarish jarayoni loyihalashdan boshlab qurilish-montaj ishlarini bajarish, nazorat qilish va obyektни foydalanishga topshirish bosqichlarigacha uzluksiz davom etadi. Har bir bosqichda sifat ko'rsatkichlarini nazorat qilish va takomillashtirish umumiy natijaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bozor munosabatlarining rivojlanishi va xo'jalik yurituvchi subyektlar mustaqilligining ortishi qurilish sohasida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu jarayon sifatni boshqarish usullarini takomillashtirish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va samarali boshqaruv mexanizmlarini qo'llashni rag'batlantiradi. Natijada qurilish jarayonida ishtirok etuvchi tomonlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish va sifatni oshirish uchun qulay sharoitlar shakllanadi.

Iqtisodiy faoliyatda xarajatlarni maqbullashtirish muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, qurilish sohasida sifatni ta'minlash bilan uyg'un holda amalga oshirilishi zarur. Sifat va xarajatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash qurilish loyihalarining umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli sifatni boshqarishda optimal yondashuvni qo'llash muhim hisoblanadi.

Qurilish mahsulotlari sifatini oshirish zarurati tarmoq rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biridir. Sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish resurslardan samarali foydalanish, iqtisodiy natijalarni yaxshilash va qurilish sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlash imkonini beradi. Qurilishda sifatni boshqarishning nazariy asoslarini o'rganish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Qurilishda sifatni boshqarish masalalari nafaqat amaliy, balki chuqur nazariy asosga ega bo'lib, ushbu yo'nalishda ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. "Sifat" kategoriyasining mazmuni va uning boshqaruvdagi o'rni turli ilmiy maktablarda turlicha talqin etiladi.

Sifat tushunchasiga klassik yondashuvlardan biri W.A.Shewhart[1] tomonidan ilgari surilgan bo'lib, u sifatni mahsulotning belgilangan standartlarga mosligi orqali ifodalasa, W.E.Deming[2] sifatni uzluksiz takomillashtirish jarayoni sifatida talqin etib, boshqaruv tizimining barcha bosqichlarida statistik nazoratni joriy etish zarurligini asoslab berdi. J.M.Juran[3] esa sifatni "iste'molchi ehtiyojlarini qondirish darajasi" sifatida izohlab, sifatni rejalashtirish, nazorat qilish va takomillashtirishdan iborat uch bosqichli modelni taklif etgan bo'lsa, Ph.B.Crosby[4] sifatni "nol nuqson" konsepsiyasi asosida ko'rib chiqib, nuqsonlarning oldini olish asosiy maqsad ekanligini ta'kidlaydi.

MDH va O‘zbekiston olimlari tadqiqotlarida qurilish sohasida sifatni boshqarish va uni oshirishning nazariy hamda amaliy jihatlarini keng o‘rganilgan, xususan, V.S.Kuznetsov[7], L.V.Kuxareva[8], A.V.Peregudov[9], I.V.Sidorov[10], X.T.Buriyev[11], Sh.R. Karimov[12], D.B.Rakhimov[13], S.S.G‘ulomovlar[14] ishlarida asoslab berilgan.

Mavjud ilmiy ishlarda sifatni boshqarishning umumiy nazariy asoslari yetarlicha yoritilgan bo‘lsada, aynan qurilish-montaj ishlarida sifat va samaradorlikni kompleks baholash metodlari yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda qurilishda sifatni boshqarishning nazariy asoslarini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot davomida tizimli tahlil usuli, qiyosiy tahlil usuli, statistik tahlil usullari, iqtisodiy-matematik modellashtirish usuli, ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Foydalanilgan metodologiya qurilishda sifatni kompleks baholash hamda sifatni oshirishning ilmiy asoslangan yo‘llarini aniqlash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

XX asrning 50-yillaridan boshlab, sifatni oshirish muammosini o‘rganishga iqtisodchi olimlar tomonidan yetarlicha e‘tibor qaratildi (1-jadval).

1-jadval.

Sifat kategoriyasining iqtisodiy asoslariga oid ilmiy-nazariy qarashlar¹

Olim	Ta’rif	Qo‘shimcha izoh
E.Deming	Sifat - mahsulot va xizmatlar samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishda asosiy omil	Sifatni yaxshilash xarajatlarni kamaytiradi va samaradorlikni oshiradi
G.Taguti	Sifat - jamiyatga yetkaziladigan yo‘qotishlarni minimallashtirish	Belgilangan parametrlardan og‘ishni kamaytirish orqali sifatni ta’minlash
A.Feygenbaum	Sifat - iste’molchi talablariga muvofiq keladigan mahsulot xossalari to‘plami	Sifat mahsulot hayot siklining barcha bosqichlarida shakllanadi
J.Juran	Sifat - «foydalanishga yaroqlilik»	Mahsulot iste’molchining talablarini qondirishi kerak
F.Krosbi	Sifat - belgilangan talablarga muvofiqlik	Ishlab chiqarishda standartlar va normativlarni qat’iy bajarish muhim
S.S.G‘ulomov	Sifat - obyektning belgilangan va taxmin qilingan ehtiyojlarni qondirish qobiliyatiga taalluqli xossalari to‘plami	O‘zbekistondagi tadqiqotlar uchun asosiy nazariyaviy baza
L.V.Peregudov	Sifatning uchta darajasi: standartga muvofiqlik, foydalanishga muvofiqlik, xaridor talablariga muvofiqlik	Sifatni chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi

¹ Muallif ishlanmasi

Olim	Ta'rif	Qo'shimcha izoh
L.Kuxareva	Sifat iqtisodiyoti: bozorga muvofiqlik va jarayonlarga muvofiqlik	Sifatning iqtisodiy va ishlab chiqarish nuqtai nazaridan tadqiqi
X.Buriyev	“Sifat” - bu boshqaruv obyektning, xususan qurilish sanoatining raqobatbardoshligini shakllantirishning eng muhim vositasi vazifasini bajaruvchi ichki xossalar va farqli xususiyatlar majmuasidir.	Qurilish bozorida muvaffaqiyatga erishishda narxsiz raqobatning asosiy omiliga aylanishini tasdiqlaydi
ISO 9000	Sifat - obyektning belgilangan, taxmin qilingan yoki majburiy ehtiyojlarni qondiruvchi xossalar to'plami	Xalqaro standartlarda qabul qilingan ta'rif

Yuqorida keltirilgan tadqiqotlarning tanqidiy tahlili ushbu toifaning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatini namoyish etsa-da, olimlar inson faoliyati sifatini boshqarishning qaysi turini - iqtisodiyot yoki boshqaruv deb tasniflash kerakligi borasida kelishuvga erisha olmaganlar. Ushbu ko'rsatkichning shakllanishi ishlab chiqarish funksiyasi bo'lsa-da, uning namoyon bo'lishi va baholanishi iste'mol paytida sodir bo'ladi. Bundan tashqari, "sifat" toifasidagi qaysi mezon korxonalarining yetarli sifatli ko'rsatkichlarga erishishini ta'minlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi haqida aniq ta'rif yo'q. Masalan, A.Feigenbaum[6] sifatni muhandis yoki marketologning emas, balki iste'molchining qarori sifatida belgilaydi. Biroq, u shuningdek, bu toifa iste'mol emas, balki ishlab chiqarish jarayonida shakllanishini ta'kidlaydi. Bundan tashqari, ma'lum bir sifat bilan qondirilishi kerak bo'lgan ehtiyojlar chegaralari masalasi to'liq o'rganilmagan. Hal qilinmagan ilmiy va metodologik muammolarning mavjudligi, shuningdek, qurilish sohasidagi ishlab chiqarish va iqtisodiy munosabatlardagi zamonaviy tendensiyalar bizning tadqiqotimizning asosini tashkil etdi.

Olimlarning “sifat” kategoriyasiga bergan ta'riflarini tahlil qilgan holda muallif ta'rifini keltirdik, unga ko'ra “Sifat - bu ishlab chiqarish jarayonida shakllanadigan va iste'molchi talablarini qondirish hamda belgilangan standart va me'yorlarga muvofiq keladigan mahsulot yoki xizmatning xossalari to'plami bo'lib, uning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini ta'minlaydi”

20-asrning oxiri iqtisodiy munosabatlarning globallasuvi bilan tavsiflandi, bu esa tashkilotning kundalik faoliyatida tashqi muhitning dominant rol o'ynashiga olib keldi. O'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish tashkilotning asosiy maqsadiga aylandi, bu esa tashkilot maqsadlarini tashqi muhit omillari bilan doimiy ravishda muvofiqlashtirishni talab qiladi. Tovarlar va xizmatlar bozorida raqobatning kuchayishi mahsulotlarni ma'lum iste'molchilar toifalarining ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtirishga olib keladi, bu esa ishlab chiqaruvchilarni qaram holatga keltiradi. Atrof-muhit va ijtimoiy muammolarning kuchayishi bozor munosabatlarni tartibga solishning ijtimoiy usullarini ishlab chiqishga va davlat institutlarining tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishda hamda ularni iste'mol qilish madaniyatida tartibga solish funksiyalarini kuchaytirishga olib keldi.

Shu bilan birga, sifat menejmentiga an'anaviy yondashuv kuchli bo'lib qolmoqda va bu ko'rsatkich menejment kategoriyasi bo'lib qolaveradi. Ushbu yondashuv foydasiga quyidagi dalillar keltiriladi:

- sifat ishlab chiqarishda yaratilgan tovarlar va xizmatlarning ajralmas qismidir;
- sifat ishlab chiqarish samaradorligi bilan uzviy bog'liq va doimiy ravishda takomillashtirilishi kerak;
- sifat menejmenti ishlab chiqaruvchi va uning boshqaruv tizimining funksiyasi bo'lishi kerak.

Bundan tashqari, milliy iqtisodiyotning qurilish kabi tarmoqlari mavjud bo'lib, ularda iste'molchining iqtisodiy manfaatlari bilvosita tartibga solish va huquqiy mexanizmlar orqali ifodalanadi.

Bizning fikrimizcha, ushbu toifaning murakkabligi ilmiy munozaraning asosini tashkil etadi. Darhaqiqat, ijtimoiy munosabatlar sohasida sifat tovarlarning ehtiyojlari va iste'mol qiymatini tavsiflaydi. Ushbu toifalarga muvofiqligini ta'minlash marketing faoliyatining markaziga aylanadi. Boshqa tomondan, har qanday ijtimoiy ishlab chiqarish faqat barcha resurslardan samarali foydalanilgan taqdirdagina hayotga tatbiq etiladi, bu esa mahsulot sifatining iqtisodiy mohiyatini belgilaydi. Ilmiy tadqiqot ishida biz ishlab chiqarish jarayonida iqtisodiy munosabatlar tizimini takomillashtirish nuqtai nazaridan sifat xususiyatlarini tartibga solishga yondashuvni qo'lladik. Bu yondashuv barcha bozor ishtirokchilarining umumiy xarajatlarini minimallashtirish bilan birga ma'lum bir sifat darajasiga erishishga asoslangan. Bizning fikrimizcha, qurilish sohasida samarali sifat ko'rsatkichlarining mezoni har qanday narxda sifatni maksimal darajada oshirish emas, balki qurilish ishtirokchilarining iqtisodiy manfaatlarini hisobga olgan holda optimal sifat darajasiga erishish bo'lishi kerak. Bu qurilish sanoatining quyidagi xususiyatlari bilan izohlanadi:

- qurilish milliy iqtisodiyotning investitsiya tarmog'i bo'lib, unda ishlab chiqarish samaradorligi kapital qo'yilmalar va ularning qaytarilishi uchun juda muhimdir;

- qurilish sanoatida sifat talablari (ehtiyojlari) bozordan tashqarida o'rnatiladi, shuning uchun oxirgi iste'molchilarning ishlab chiqarishga ta'siri boshqa sohalarga qaraganda ancha past;

- qurilish mahsulotlari, shuningdek, ishlab chiqarish texnologiyasi (murakkabligi, ko'p komponentlilik, material zichligi, tashqi ta'sirlarga sezgirlik va boshqalar) jihatidan ham o'ziga xosdir, bu esa tashkilotning ishlab chiqarish funksiyasining ahamiyatini belgilaydi.

Qurilish sifatini oshirish nafaqat muhim xalq xo'jaligi vazifasi, balki murakkab ilmiy-uslubiy muammo bo'lib, uning yechimi kapital qurilishda keyingi iqtisodiy islohotlarning o'zagiga aylanishi mumkin.

Iqtisodiy nazariyada an'anaviy ravishda xarajatlarni minimallashtirish samaradorlikning asosiy mezoni sifatida qaraladi. Biroq, zamonaviy sharoitda mazkur yondashuv yetarli emas. Chunki past sifat qo'shimcha xarajatlarga, jumladan, qayta ishlash, ta'mirlash va ekspluatatsiya xarajatlarining oshishiga olib keladi. Shu nuqtai

nazardan, sifat va samaradorlik o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjud bo'lib, sifatni oshirish uzoq muddatda iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, qurilish sohasida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish tarmoq samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Sifat qurilish mahsulotining asosiy tavsifi bo'lib, u obyektning ishonchliligi, xavfsizligi va ekspluatatsiya samaradorligini belgilaydi. Shu bilan birga, sifat ko'rsatkichlari iqtisodiy natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Qurilishda sifat va samaradorlik o'zaro bog'liq ko'rsatkichlar hisoblanadi. Sifatni ta'minlash jarayonida resurslardan oqilona foydalanish, qo'shimcha xarajatlarni kamaytirish va loyiha natijalarini yaxshilash imkoniyati yaratiladi. Shu sababli sifatni boshqarish tizimi qurilish faoliyatining barcha bosqichlarida izchil qo'llanilishi zarur.

Tadqiqot natijalari asosida qurilish sohasida sifatni maksimal darajada oshirish emas, balki iqtisodiy jihatdan asoslangan optimal sifat darajasini ta'minlash maqsadga muvofiq ekanligi aniqlandi. Optimal sifat darajasi qurilish jarayonining barcha ishtirokchilari manfaatlarini hisobga olgan holda belgilanadi va umumiy xarajatlar hamda natijalar o'rtasida muvozanatni ta'minlaydi.

Qurilishda sifatni boshqarish tizimini rivojlantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq:

- qurilish jarayonining barcha bosqichlarida sifatni nazorat qilish va boshqarishning uzluksiz tizimini joriy etish;
- zamonaviy sifat menejmenti yondashuvlari va xalqaro standartlarni amaliyotga keng tatbiq etish;
- loyiha ishtirokchilari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish va sifat uchun mas'uliyatni aniq taqsimlash;
- sifat ko'rsatkichlarini baholashning iqtisodiy mezonlarini ishlab chiqish va qo'llash;
- resurslardan samarali foydalanishga yo'naltirilgan boshqaruv qarorlarini qo'llab-quvvatlash.

Qurilish sohasida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish natijasida tarmoqning raqobatbardoshligi oshadi, investitsiya samaradorligi yaxshilanadi va qurilish mahsulotlarining barqaror sifati ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shewhart W.A. Economic Control of Quality of Manufactured Product. - New York: D. Van Nostrand Company, 1931. - 501 p.
2. Deming W.E. Out of the Crisis. - Cambridge, MA: MIT Press, 1986. - 507 p.
3. Juran, J.M. (1992). Juran on quality by design: The new steps for planning quality into goods and services. Free Press.
4. Crosby P.B. Quality Is Free: The Art of Making Quality Certain. - New York: McGraw-Hill, 1979. - 309 p.
5. Исикава К. Японские методы управления качеством: Сокр. Пер. с англ. / Науч. Ред. И авт. Предисл. А.В. Гличев.-М.: Экономика, 1988.-215 с

6. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции. сокр. пер. с англ./автор предисловия и научный редактор А.В. Гличев-М.: Экономика, 1986.-471 с.
7. Кузнецов В. С. Управление качеством в строительстве на современном этапе // Строительство и реконструкция. - 2020. - №6. - С. 112-118.
8. Кухарева Л.В. Экономика качества. ООО «КРЕС-Консалтинг». 2006г
9. Перегудов А.В., Саидов М.Х. и др. Управление качеством и конкурентоспособностью продукции. -Т.: Молия, 2001.-204 с.
10. Сидоров И. В. Методы оценки качества в строительных проектах // Инженерно-строительный журнал. - 2019. - №7. - С. 25-31.
11. Buriyev X.T. Qurilish sanoati korxonalarida raqobatbardoshlikni boshqarishning ilmiy-uslubiy asoslarini takomillashtirish // I.f.d. (DSc) dissertatsiyasi. Toshkent. 2025. 257 b.
12. Karimov Sh.R. Qurilish-montaj ishlarida samaradorlikni oshirish yo‘llari // Qurilish va arxitektura. - 2020. - №2. - В. 87-92.
13. Rakhimov D.B. Sifatni boshqarish tizimlarini qurilish sohasida qo‘llash samaradorligi // Arxitektura va qurilish muammolari. - 2022. - №1. - В. 33-39.
14. Гуломов С.С. Стандартизация и управление качеством продукции. - Т., 2001-152 с.
15. ISO 9001:2015. Quality management systems - Requirements. - Geneva: ISO, 2015. - 29 p.
16. ISO 9000:2015. Quality management systems - Fundamentals and vocabulary. - Geneva: ISO, 2015. - 49 p.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, mart, 3-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**